

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема: „**Тип личност и копинг стратегии при жени
преживели спонтанен аборт**“

за присъждане на ОНС „доктор“ по Научна област 3. „Социални, стопански и правни
науки“; Професионално направление 3.2 „Психология“, Научна специалност
„Педагогическа и възрастова психология“

автор: **Неви Ашимова Боджукова**

научен ръководител: проф. д.пс.н. Людмил Кръстев

рецензент: доц. д.н. Стоил Мавродиев

Процедура и предоставени материали

Представеният от докторант Неви Боджукова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и Вътрешните правила за развитие на академичния състав на ЮЗУ „Н. Рилски“; включва всички необходими документи, в т.ч. автореферат и публикации по темата. Процедурата е законосъобразна.

Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Дисертационният труд е посветен на една твърде деликатна и чувствителна тема, която, както добре посочва докторантката, е тема табу в нашата култура. Действително, хората си задават малко въпроси относно преживяванията и психичното състояние на жената, преживяла спонтанен аборт, в същото време нямат компетентностите да предложат подкрепа и емпатия. Вниманието трябва да бъде насочено и към справянето на съзависимите лица като съпруг и родители. Преживяванията на жената, загубила своята рожба преди да се роди имат характеристиките и феноменологията на психотравма, която се разгръща, флукутира и се развива по различен начин, но едно е ясно – жените, претърпели спонтанен аборт имат нужда от психологично подпомагане и водене от страна на психолог в процеса, свързан със справяне със загубата. Но както отбелязва Неви – жените имат различни индивидуално-психични особености, което

предопределя и техният начин за справяне. Именно това е предметът на дисертационното изследване.

Всичко това ми дава основание да оценя темата на дисертационния труд и реализираното изследване като значими и актуални за психологичната наука и практика, са също така и за медицинските науки.

Познаване на проблема

Неви Боджукова мотивира аргументирано избора на темата в увода на дисертацията и демонстрира висока експертиза и компетентност в разгръщането на изследването. Въпросите на бременността, феталното развитие, както и прекъсването на бременността по различни причини са разгледани от психологична и медицинска гледна точка, като акцентът е върху преживяванията и справянето, и медиаторната роля на индивидуални черти в този процес. Добре са очертани ползите от подобно проучване по отношение справянето на жените с психотравмата.

Методика на изследването

Първоначално е проведена анкета, която е подложена на клъстърен анализ, с цел по-точно верифициране и формулиране на предмета на проучване. Използвани са релевантни методи за емпиричното психологично изследване, включващи теста на Айзенк и Въпросникът за копинк-стратегии на Карвър и Шеър. Спазени са етичните процедури и норми.

Обща характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд има класическа структура с обособени три основни глави, заключителна част, библиография и приложения, и е разгърнат в общ обем от 134 страници.

В първа глава най-напред се определя мястото на перинаталната психология в системата на психологичните и медицинските науки; обособява се нейната проблемна област. Авторката приема интердисциплинарен подход към тази научна област.

Акцент е поставен върху психологията на бременността и настъпващите физически и емоционални промени, които настъпват за бременната жена. Открояват се няколко типа бременност, и както обобщава докторантката, преживяването на жените по

време на бременността зависи от типа личност и избора на стратегии за справяне при евентуален спонтанен аборт (стр. 14).

В теоретичен план са посочени и изследвани неблагоприятните фактори, които могат да окажат влияние върху протичането на бременността. Като се акцентира върху психо-социалните фактори.

Логичен акцент е анализът на въпроса за перинаталната загуба и етапите през които минава загубата и справянето. Подчертават се преживяванията и чувствата на жената, в т.ч. чувството на вина. Тук текстът би могъл да се разшири с теорията на Кюблер Рос за загубата и етапите на скърбене.

Подробно са изследвани психологичните последици от загубата на бременността. Същите са групирани в няколко клъстър – от такива за преживяванията на жената, през взаимоотношенията със съпруга и другите членове на семейството, до социални. Акцентът е върху феноменологията на преживяванията на жената.

На базата на четири проучвания са представени и обобщени стратегии, които жените избират за справяне в следствие от загуба на плода. Направена е връзка между стратегиите за справяне и типът личност, от което зависи и успешната адаптация. Представени са основните стилове в копинг-стратегииите – емоционално фокусиран, проблемно-фокусиран, избягващ и връзката им с интра и екстраверсията.

Общата ми оценка за теоретичният анализ е, че той е стегнат, информативен и последователен.

Дизайнът на изследването показва добре осмислената концепция на труда. Целта, задачите и хипотезите са логично и смислово свързани. Целта, която си поставя Неви Боджукова е да се установи дали има корелацията между типа личност (екстровертна/интровертна) и избора на копинг стратегия при жени преживели спонтанен аборт. Да се установи дали и как демографски характеристики като като възраст, образование и местоживееене оказват влияние върху избора на копинг стратегии.

На базата на това са издигнати две основни и три работни (допълнителни) хипотези, които са логически свързани.

Впечатлява броят на изследваните лица – това са 253 жени, които са преживели спонтанен аборт, разпределени в няколко групи по демографски характеристики.

Методът за емпиричното изследване е психологичният тест (използвани са два теста).

Приложените статистически процедури съответстват на целта, задачите и хипотезите.

Задачите са разделени на две групи – организационни научно-изследователски.

Коректно са описани процедурата, етичните проблеми и ограниченията на изследването.

В трета глава - Анализът на резултатите, се представят разпределенията на изследваните лица по факторите възраст, образование, местоживееене и разпределението на жените по скалата интра-екстраверсия от теста на Айзенк.

Представени са обобщените данни на извадката по предпочитаните копинг-стратегии.

Проверката на хипотезите показва, че съществува статистически значима разлика между екстраверти и интроверти по отношение на следните стратегии - *Активно справяне, Въздържане, Позитивно преосмисляне и развитие и Поведенческа дезангажираност* (sig. 2-tailed < 0.05). Екстровеитите и интровертите използват различни копинг стратегии. На базата на това са направени съответни изводи.

Направени са обосновани изводи и по отношение на най-голямата група – жени, които в средната норма по скалата интро-екстровеития и предпочитаните копинг-стратегии.

Дадени са резултати относно избора на копинг стратегия спрямо типът личност. Същите са онагледени с графики.

Проверени са и работните хипотези, като коректно са представени съответни статистически данни. Посочено е дали и до колко се потвърждават.

Коректното са приложени всички статистическите процедури.

На основата на корелационния анализ са направени изводи за връзките между самите копинг стратегии.

Изследването завършва с изводи и обобщения. Същите са релевантни на емпиричните данни.

Добро впечатление прави умението на докторантката да интерпретира съответните стойности.

Посочени са б приноса, които, препоръчвам, да се прецизират и формулират по-добре.

Използвани са 122 литературни източника на кирилица и латиница.

Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Осъществено е изследване е едно от малкото посветени на психологичната страна на спонтанния аборт. Направено е теоретично изследване на основните конструкти, предмет на дисертационния труд.

Създадена е оригинална концепция на дисертационния труд, позволяваща да се разкрие връзката между типът личност и копинг стратегиите в процеса на преработване на психотравмата от загубата на плода.

Реализирано е емпирично изследване и са установени корелационни връзки между конструктите.

Резултатите имат не само теоретична, но и приложна стойност и значимост за психологията и медицината.

Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите са пряко свързани с темата на дисертацията и са публикувани в научни сборници.

Лично участие на докторанта

Нямам съмнения, че докторантката е реализирала самостоятелно теоретичното и емпиричното изследване, както и анализа, и интерпретациите на резултатите.

В дисертацията не се установява наличие на плагиатство.

Автореферат

Авторефератът отразява коректно основните моменти от дисертационния труд в структурно и съдържателно отношение.

Неви Боджукова е използвала коректно литературните източници, които са цитирани съобразно утвърдените за такъв научен труд стандарти; на края е представена и библиографската справка. Библиографските източници са актуални и са на кирилица, и латиница.

В стилистично отношение работата е издържана добре.

Критични бележки и препоръки

Препоръчвам в бъдещите изследвания да се включат и изследват още личностни характеристики.

Заключение:

Дисертационният труд на Неви Боджукова отговоря на утвърдените стандарти. Същият е реализирана на добро научно равнище.

Докторантката притежава задълбочена психологическа подготовка.

Всичко това ми дава основание да дам своята категорична положителна оценка и да предложа на членовете на Научното жури да гласуват положително за присъждането на ОНС „доктор“ на Неви Боджукова по област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“; Професионално направление 3.2 „Психология“, Научна специалност „Педагогическа и възрастова психология“.

Благоевград

23.05.2023 г.

Рецензент:

доц. д.н. Стоил Мавродиев

REVIEW

of a dissertation on the topic: " **Personality type and coping strategies in women who have experienced a miscarriage** "

for the awarding of the ONS "Doctor" in Scientific Area 3. "Social, Economic and Legal Sciences"; Professional direction 3.2 "Psychology", Scientific specialty "Pedagogical and age psychology"

author: **Nevi Ashimova Bodjukova**

scientific supervisor: Prof. Ludmil Krastev, Ph., D.Sc.

reviewer: Assoc. Prof. Stoil Mavrodiev, Ph.D., D.Sc.

Procedure and materials provided

The set of paper materials presented by doctoral student Nevi Bodjukova is in accordance with the requirements of the RASRB, the Regulations for its application and the Internal Rules for the Development of the SWU of the "N. Rilski"; includes all necessary documents, including abstract and publications on the subject. The procedure is legal.

Relevance of the topic and appropriateness of the set goals and tasks

The dissertation is dedicated to a very delicate and sensitive topic, which, as the doctoral student rightly points out, is a taboo topic in our culture. Indeed, people ask few questions about the experiences and mental state of a woman who has experienced a miscarriage, while lacking the competencies to offer support and empathy. Attention should also be directed to dealing with codependents such as spouses and parents. The experiences of a woman who lost her child before it was born have the characteristics and phenomenology of psychotrauma, which unfolds, fluctuates and develops in a different way, but one thing is clear - women who have suffered a miscarriage need psychological support and guidance from psychologist in the bereavement process. But as Nevi notes, women have different individual-psychological characteristics, which predetermines their way of coping. This is the subject of the dissertation research.

All this gives me reason to evaluate the topic of the dissertation work and the realized research as significant and relevant for psychological science and practice, they are also for medical sciences.

Knowing the problem

Nevi Bodjukova gives a reasoned reason for the choice of the topic in the introduction of the dissertation and demonstrates high expertise and competence in the deployment of the research. The issues of pregnancy, fetal development, and termination of pregnancy for various reasons are examined from a psychological and medical perspective, with an emphasis on experiences and coping, and the mediating role of individual traits in this process. The benefits of such a study regarding women's coping with psychotrauma are well outlined .

Research methodology

Initially, a survey was conducted, which was subjected to cluster analysis, in order to more accurately verify and formulate the subject of research. Relevant methods for empirical psychological research were used, including the Eysenck test and Carver and Scheer 's Coping Strategies Questionnaire . Ethical procedures and norms have been observed.

General characteristics and evaluation of the dissertation work

The dissertation has a classic structure with three main chapters, a concluding part, a bibliography and appendices, and is spread over a total volume of 134 pages.

The first chapter first defines the place of perinatal psychology in the system of psychological and medical sciences; its problem area is identified. The author adopts an interdisciplinary approach to this scientific field.

Emphasis is placed on the psychology of pregnancy and the physical and emotional changes that occur for the pregnant woman. Several types of pregnancy stand out, and as the PhD student summarizes, women's experience during pregnancy depends on their personality type and the choice of coping strategies in the event of a miscarriage (p. 14).

In theoretical terms, the adverse factors that can have an impact on the course of pregnancy are indicated and studied. Emphasizing psycho-social factors.

A logical emphasis is the analysis of the issue of perinatal loss and the stages through which the loss passes and coping. The experiences and feelings of the woman are emphasized, including the feeling of guilt. Here the text could expand on Kübler Ross's theory of loss and the stages of grief.

The psychological consequences of pregnancy loss have been explored in detail. They are grouped into several clusters - from those about the woman's experiences, through relationships with her husband and other family members, to social ones. The emphasis is on the phenomenology of women's experiences.

Based on four studies, strategies that women choose to cope with fetal loss are presented and summarized. A connection has been made between coping strategies and personality type, on which successful adaptation also depends. The main styles in coping strategies are presented - emotionally focused, problem-focused, avoidant and their relationship with intraversion and extraversion .

My overall assessment of the theoretical analysis is that it is tight, informative and coherent.

The research design shows a well thought out concept of the work. The goal, tasks and hypotheses are logically and meaningfully connected. The goal set by Nevi Bodjukova is to determine whether there is a correlation between personality type (extroverted/introverted) and the choice of coping strategy in women who have experienced a miscarriage. To determine whether and how demographic characteristics such as age, education and place of residence influence the choice of coping strategies.

Based on this, two main and three working (additional) hypotheses, which are logically connected, were raised.

The number of people studied is impressive – these are 253 women who experienced a miscarriage, divided into several groups according to demographic characteristics.

The method for the empirical research is the psychological test (two tests were used) .

The applied statistical procedures correspond to the purpose, tasks and hypotheses.

The tasks are divided into two groups - organizational scientific and research.

The procedure, ethical issues and limitations of the study are correctly described.

the distribution of women according to the intra-extraversion scale of the Eysenck test are presented .

Summary data of the sample on preferred coping strategies are presented.

Hypothesis testing shows that there is a statistically significant difference between extraverts and introverts regarding the following strategies - *Active Coping, Withholding, Positive Reframing and Development and Behavioral Disengagement* (sig. 2-tailed < 0.05) . Extroverts and introverts use different coping strategies. Based on this, relevant conclusions were drawn.

Reasoned conclusions were also made regarding the largest group - women, who are in the average norm on the intro-extroversion scale and the preferred coping strategies.

Results are given regarding the choice of coping strategy according to personality type. The same are illustrated with graphs.

The working hypotheses were also checked, and relevant statistical data were correctly presented. It is indicated whether and to what extent they are confirmed.

All statistical procedures were correctly applied.

Based on the correlation analysis, conclusions were made about the relationships between the coping strategies themselves.

The study ends with conclusions and summaries. The same are relevant to the empirical data.

The doctoral student's ability to interpret the relevant values makes a good impression. 6 contributions are indicated which, I recommend, should be specified and formulated better.

122 literary sources in Cyrillic and Latin were used.

Contributions and significance of the development for science and practice

The research carried out is one of the few dedicated to the psychological side of miscarriage. A theoretical study of the main constructs, the subject of the dissertation work, was made.

An original concept of the dissertation was created, allowing to reveal the relationship between the personality type and coping strategies in the process of processing the psychotrauma from the loss of the fetus.

Empirical research was carried out and correlations between the constructs were established .

The results have not only theoretical, but also applied value and significance for psychology and medicine.

Assessment of dissertation publications

The publications are directly related to the topic of the dissertation and have been published in scientific collections.

Personal participation of the doctoral student

I have no doubts that the doctoral student independently carried out the theoretical and empirical research, as well as the analysis and interpretation of the results.

Plagiarism is not found in the dissertation.

Abstract

The abstract correctly reflects the main points of the dissertation in terms of structure and content.

Nevi Bodjukova correctly used the literary sources, which were cited in accordance with the standards established for such a scientific work; the bibliographic reference is also presented at the end. The bibliographic sources are up-to-date and are in Cyrillic and Latin.

Stylistically, the work is well done.

Critical notes and recommendations

I recommend that future research include and investigate more personality characteristics.

Conclusion:

Bodjukova 's dissertation meets the established standards. The same is realized at a good scientific level.

The doctoral student has a thorough psychological training.

All this gives me the reason to give my categorical positive assessment and to suggest to the members of the Scientific Jury to vote positively for the awarding of the Educational and Scientific Degree "Doctor" to Nevi Bodjukova in the field of higher education 3. "Social, economic and legal sciences"; Professional direction 3.2 "Psychology", Scientific specialty "Pedagogical and age psychology".

Blagoevgrad
23.05.2023

Reviewer:
Assoc. Prof. Stoil Mavrodiev, Ph.D., D.Sc.